

บทที่ 5

บทสรุปและข้อเสนอแนะ

5.1 บทสรุป

รัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทย พุทธศักราช 2550 ให้ความสำคัญในการรับรองและคุ้มครองสิทธิและเสรีภาพของปวงชนชาวไทยไว้ ดังปรากฏอยู่ในคำปรารภว่า “ร่างรัฐธรรมนูญฉบับที่จัดทำใหม่นี้มีสาระสำคัญเพื่อให้บรรลวดุติประสงคร่วมกันของประชาชนชาวไทยในการคุ้มครองสิทธิและเสรีภาพของประชาชน” และ ในมาตรา 4 ยังได้บัญญัติว่า “ศักดิ์ศรีความเป็นมนุษย์ สิทธิ เสรีภาพ และความเสมอภาคของบุคคล ย่อมได้รับความคุ้มครอง” ซึ่งมาตรา 4 นี้เป็นบทบัญญัติทั่วไปซึ่งเป็นหมวดที่กำหนดขอบเขต ทั่วไปอันถือว่าเป็นสาระสำคัญที่มีลักษณะทั่วไป นอกจากนี้ ยังได้บัญญัติรับรองและคุ้มครอง สิทธิและเสรีภาพของปวงชนชาวไทยไว้อย่างชัดเจนในหมวดที่ 3 สิทธิและเสรีภาพของชนชาวไทย ดังนั้นการจำกัดสิทธิและเสรีภาพของบุคคลต้องยึดถือหลักที่เคร่งครัดตามที่บัญญัติในมาตรา 29 โดยจะไม่ก้าวล่วงไปละเมิดแดนแห่งสิทธิและเสรีภาพนั้น เว้นแต่เป็นการวางกฎเกณฑ์เพื่อการอยู่ร่วมกันอย่างสันติของประชาชน หรือเพื่อประโยชน์มหาชน และบัญญัติถึงขอบเขตในการจำกัดสิทธิและเสรีภาพของประชาชนไว้ในรัฐธรรมนูญด้วย

ส่วนแนวความคิดเกี่ยวกับสิทธิและเสรีภาพของบุคคลล้มละลายไม่ว่าจะเป็นประเทศไทย ประเทศฝรั่งเศส และประเทศสิงคโปร์ ต่างนำแนวคิดมาจากกฎหมายล้มละลายของประเทศอังกฤษมาบัญญัติไว้ในกฎหมายล้มละลาย จึงคงมาตรการที่กระทบกับสิทธิและเสรีภาพของบุคคลล้มละลายโดยมีการป้องกันไม่ให้ลูกหนี้เข้าไปมีส่วนเกี่ยวข้องกับสาธารณะและกิจกรรมต่างๆ ที่ต้องอาศัยความไว้วางใจ จึงทำให้ลูกหนี้เป็นบุคคลที่ปราศจากความน่าเชื่อถือทางสังคมอันเป็นกระบวนการที่ต้องการจะปกป้องประโยชน์สาธารณะจากบุคคลที่ไม่มีคุณธรรม ส่วนประเทศสหรัฐอเมริกาในช่วงแรกก็ได้นำแนวความคิดของกฎหมายล้มละลายของประเทศอังกฤษมาเป็นแนวทางแต่ก็ได้พัฒนาแนวความคิดเกี่ยวกับกฎหมายล้มละลายให้ทันต่อเศรษฐกิจยุคใหม่โดยมีหลักการคุ้มครองศักดิ์ศรีของลูกหนี้

คำพิพากษาให้ล้มละลายในปัจจุบันยังคงมีความจำเป็นเพื่อกำหนดสถานะของบุคคล โดยมีเจตนารมณ์สำคัญในการป้องกันสังคมจากบุคคลล้มละลายซึ่งอาจก่อให้เกิดความเสียหายและ

เพื่อให้เกิดความเสมอภาคแก่เจ้าหนี้ทั้งหลายในการที่จะได้รับชำระหนี้จากการนำทรัพย์สินของลูกหนี้เท่าที่มีอยู่มาแบ่งเฉลี่ยให้กับเจ้าหนี้ทั้งหลายด้วยความเป็นธรรมอันเป็นการบรรเทาความเสียหายให้แก่บรรดาเจ้าหนี้เหล่านั้น และในขณะเดียวกันก็ต้องการให้ลูกหนี้หลุดพ้นจากหนี้สินทั้งปวง เพื่อที่จะให้ลูกหนี้ได้ตั้งตัวใหม่และสามารถดำเนินกิจการของตนใหม่ได้โดยเร็ว อันจะเป็นผลดีต่อเศรษฐกิจของประเทศและผลประโยชน์ต่อส่วนรวม

เมื่อคำพิพากษาให้ล้มละลายยังคงมีอยู่ย่อมส่งผลกระทบต่อด้านสิทธิและเสรีภาพของบุคคลล้มละลายตามที่พระราชบัญญัติล้มละลาย พุทธศักราช 2483 กำหนดไว้อย่างชัดเจน หรือกฎหมายฉบับอื่นๆ ที่บัญญัติผลจากการเป็นบุคคลล้มละลาย ทำให้เกิดปัญหาทางกฎหมายดังนี้

5.1.1 การจำกัดสิทธิในทรัพย์สินของบุคคลล้มละลาย

ตามพระราชบัญญัติล้มละลาย พุทธศักราช 2483 แม้จะมีบทบัญญัติที่เป็นการจำกัดสิทธิของบุคคลในทรัพย์สินตามรัฐธรรมนูญ แต่ผู้เขียนเห็นว่า มีความจำเป็นในการจำกัดสิทธิในทรัพย์สินของบุคคลล้มละลายและเป็นมาตรการที่จำเป็นเพื่อปกป้องสังคม ไม่ให้เกิดความวุ่นวายเกิดความสงบเรียบร้อยของสังคม เกิดผลประโยชน์ร่วมกันระหว่างเจ้าหนี้และลูกหนี้ จึงไม่ขัดหรือแย้งต่อรัฐธรรมนูญและการจำกัดสิทธิในทรัพย์สินส่วนบุคคลทุกประเทศมีแนวคิดที่เหมือนกันคือ จำกัดสิทธิในทรัพย์สินของบุคคลล้มละลายและแต่งตั้งเจ้าพนักงานเข้ามาจัดการทรัพย์สินของบุคคลล้มละลาย

แต่การจำกัดสิทธิในทรัพย์สินของกฎหมายล้มละลายไทยมีปัญหาทางกฎหมาย เช่น

1) กรณีที่บุคคลล้มละลายตกเป็นผู้ต้องหาหรือจำเลย

เมื่อบุคคลล้มละลายตกเป็นผู้ต้องหาหรือจำเลย ประสงค์จะยื่นขอปล่อยตัวชั่วคราว โดยมีประกันและหลักประกัน ซึ่งเป็นสิทธิในกระบวนการยุติธรรม ตามความของมาตรา 40 ของรัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทย พุทธศักราช 2550 ที่บัญญัติไว้อย่างชัดเจน แต่ภาวะของจำเลยในคดีอาญาตามกฎหมายว่าด้วยล้มละลายนั้นก็ไม่ได้ต่างจากคนยากจนเพราะตามกฎหมายล้มละลายเมื่อศาลมีคำพิพากษาให้บุคคลล้มละลาย จะถูกจำกัดสิทธิในทรัพย์สินจึงเป็นปัญหาทางกฎหมายว่า ลูกหนี้จะขอให้ศาลหรือเจ้าพนักงานพิทักษ์ทรัพย์กำหนดจำนวนเงินหรือทรัพย์สินเพื่อยื่นขอปล่อยตัวชั่วคราว โดยมีประกันและหลักประกัน ได้หรือไม่ เพื่อให้สิทธิของบุคคลล้มละลายได้รับการคุ้มครองมากขึ้น

2) กรณีถูกจำกัดสิทธิในการรับสินเชื่อ

เมื่อลูกหนี้ตกเป็นบุคคลล้มละลายลูกหนี้ไม่มีสิทธิรับสินเชื่อจากผู้อื่นมีจำนวนตั้งแต่หนึ่งร้อยบาทขึ้นไป โดยมีได้แจ้งให้ผู้นั้นทราบว่า ตนถูกพิทักษ์ทรัพย์หรือล้มละลาย หากบุคคลล้มละลายฝ่าฝืนมีความผิดต้องระวางโทษปรับไม่เกินหนึ่งพันบาท หรือจำคุกไม่เกินสองปี หรือทั้ง

ปรับทั้งจำ โดยผู้เขียนเห็นว่า การรับสินเชื่อจากผู้อื่นมีจำนวนตั้งแต่หนึ่งร้อยบาทขึ้นไปนั้นเป็นจำนวนที่ต่ำเกินไปไม่เหมาะสมกับสภาพเศรษฐกิจและสังคมปัจจุบันเมื่อเทียบกับอัตราโทษที่บุคคลล้มละลายจะได้รับและเมื่อเทียบกับต่างประเทศ เนื่องจากค่าครองชีพในปัจจุบันได้เพิ่มขึ้นและค่าของเงินในปัจจุบันแตกต่างไปจากเมื่อสมัยก่อนเป็นอันมาก

3) กรณีที่บุคคลล้มละลายต้องการทำประกันชีวิต หรือการทำประกันสังคม ซึ่งเป็นเรื่องคุ้มครองสุขภาพของบุคคลล้มละลายที่ไม่ใช่การออม จะทำได้หรือไม่

ตามกฎหมายล้มละลาย เมื่อศาลมีคำพิพากษาให้บุคคลล้มละลาย เมื่อเจ้าพนักงานพิทักษ์ทรัพย์ต้องการให้ทำสัญญาประกันชีวิตลูกหนี้ต้องให้แพทย์ตรวจ ต้องตอบข้อซักถาม และกระทำการต่างๆ ที่จำเป็นเพื่อการนั้น การทำสัญญาประกันชีวิตดังกล่าวจะทำได้เมื่อเจ้าพนักงานต้องการให้ทำ แต่หากบุคคลล้มละลายต้องการจะทำสัญญาประกันชีวิตหรือประกันสังคมที่ไม่ใช่การออมจะทำได้หรือไม่เพราะบุคคลล้มละลายถูกจำกัดการใช้จ่ายและนำทรัพย์สินในคดีล้มละลายไปแบ่งชำระให้แก่เจ้าหนี้

5.1.2 การจำกัดสิทธิของพลเมือง

สิทธิพลเมือง คือสิทธิในอันที่จะเข้าไปมีส่วนร่วมในกระบวนการสร้างเจตนารมณ์ของรัฐที่สำคัญในฐานะเป็นพลเมืองคนหนึ่ง การจำกัดสิทธิของพลเมืองนี้ไม่ปรากฏว่าเป็นมาตรการต้องห้ามที่บัญญัติไว้ในกฎหมายล้มละลาย แต่รัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทยฉบับปัจจุบันบัญญัติผลของการเป็นบุคคลล้มละลายมาจำกัดสิทธิของพลเมือง โดยทำให้ขาดคุณสมบัติหรือมีลักษณะต้องห้ามทำให้ไม่สามารถรับราชการการเมืองหรือห้ามดำรงตำแหน่งทางการเมือง เช่น ห้ามมิให้ใช้สิทธิสมัครรับเลือกตั้งเป็นสมาชิกสภาผู้แทนราษฎร ทำให้สมาชิกภาพของสมาชิกสภาผู้แทนราษฎรสิ้นสุดลง หรือห้ามดำรงตำแหน่งรัฐมนตรี เป็นต้น

แม้ประเทศไทยจะมีแนวคิดในการจำกัดสิทธิในการมีส่วนร่วมทางการเมืองเช่นเดียวกับหลายๆ ประเทศอันอาจจะถือว่ามาตรการดังกล่าวเป็นมาตรการที่เหมาะสมหรือมีความจำเป็นในการคุ้มครองประโยชน์สาธารณะ แต่แนวความคิดดังกล่าวถือว่าเป็นการไม่สอดคล้องกับหลักแห่งความได้สัดส่วน เพราะไม่มีเหตุผลหนักแน่นเพียงพอที่จะรับฟังได้ และเป็นมาตรการที่เกินความจำเป็น รวมทั้งเมื่อชั่งน้ำหนักระหว่างผลดีที่จะเกิดกับประโยชน์สาธารณะและผลเสียที่จะเกิดขึ้นแก่บุคคลล้มละลายแล้ว เห็นว่ามาตรการจำกัดสิทธิและเสรีภาพดังกล่าวก่อให้เกิดผลเสียแก่บุคคลล้มละลายมากกว่าประโยชน์สาธารณะจะได้รับ อีกทั้งมาตรการดังกล่าว ไม่สอดคล้องกับหลักการของกติการะหว่างประเทศว่าด้วยสิทธิพลเมืองและสิทธิทางการเมือง เพราะเป็นการเลือกปฏิบัติด้วยเหตุผลทางสถานะของบุคคล

5.1.3 การจำกัดสิทธิในการประกอบอาชีพ

เมื่อบุคคลถูกคำพิพากษาให้ล้มละลายจะถูกจำกัดสิทธิในทรัพย์สินของบุคคลล้มละลายเท่านั้น ซึ่งมีผลทำให้ถูกจำกัดสิทธิและเสรีภาพในการประกอบอาชีพของบุคคลล้มละลายไปโดยปริยาย ไม่ปรากฏบทบัญญัติในการจำกัดสิทธิในการประกอบอาชีพของบุคคลล้มละลายในการรับราชการแต่อย่างใด แต่ผู้เขียนพบว่า มีกฎหมายหลายฉบับได้บัญญัติผลของการตกเป็นบุคคลล้มละลายมาจำกัดสิทธิในการประกอบอาชีพ เช่น ต้องห้ามรับราชการเป็นข้าราชการพลเรือน พนักงานอัยการ หรือ ข้าราชการตุลาการ เป็นต้น

ผู้เขียนเห็นว่า การจำกัดสิทธิของบุคคลล้มละลายไม่ให้รับราชการหรือต้องออกจากราชการ ขัดต่อสิทธิของบุคคลล้มละลายในการประกอบอาชีพบนพื้นฐานที่เท่าเทียมกันกับบุคคลทั่วไปและเป็นการเลือกปฏิบัติโดยไม่เป็นธรรมเพราะเหตุแห่งความแตกต่างในเรื่องสถานะบุคคลล้มละลายตามรัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทย พุทธศักราช 2550 มาตรา 30 วรรคสาม

แม้ประเทศไทยจะมีแนวคิดในการจำกัดสิทธิในการประกอบอาชีพเช่นเดียวกับหลายๆ ประเทศอันอาจจะถือว่ามาตรการดังกล่าวเป็นมาตรการที่เหมาะสมหรือมีความจำเป็น ในการคุ้มครองประโยชน์สาธารณะ แต่จากที่ได้ศึกษามาแล้วว่าแนวคิดดังกล่าวไม่ทันต่อสถานการณ์ปัจจุบันที่แนวคิดเกี่ยวกับบุคคลล้มละลายเปลี่ยนไปแนวคิดยุคใหม่มองว่าการล้มละลายไม่ใช่เป็นการกระทำความผิดเสมอไป บุคคลที่ล้มเหลวทางการเงินซึ่งถือว่าเป็นความเสี่ยงตามปกติที่เกิดขึ้นได้ในการประกอบธุรกิจ หรือการบริหารธุรกิจที่ผิดพลาด ควรที่จะให้โอกาสถูกหนี้ได้เริ่มต้นใหม่ การตกเป็นบุคคลล้มละลายไม่ควรที่จะเป็นการตอกย้ำความน่าละอายหรือเป็นตราบาป ความล้มเหลวทางธุรกิจถือเป็นความเสี่ยงซึ่งเป็นเรื่องปกติธรรมดาของการประกอบธุรกิจ การจำกัดสิทธิในการประกอบอาชีพรับราชการ ก่อให้เกิดผลเสียที่จะเกิดขึ้นแก่บุคคลล้มละลายมากกว่าประโยชน์จะได้รับ ทำให้เสียโอกาสที่จะนำเงินเดือนที่ได้รับจากการรับราชการนั้นมาแบ่งชำระให้แก่เจ้าหนี้ จึงเป็นการเสียประโยชน์ และไม่สอดคล้องกับวัตถุประสงค์ของกฎหมายล้มละลายที่ต้องการให้บุคคลล้มละลายเริ่มต้นชีวิตใหม่โดยเร็ว

5.1.4 การจำกัดเสรีภาพในการเดินทาง

ถึงแม้ว่ามีความจำเป็นในการจำกัดเสรีภาพในการเดินทางของบุคคลล้มละลายและเป็นมาตรการที่จำเป็นเพื่อปกป้องสังคมไม่ให้เกิดความวุ่นวาย เกิดความสงบเรียบร้อยของสังคม เกิดผลประโยชน์ร่วมกันระหว่างเจ้าหนี้และลูกหนี้ แต่การจำกัดเสรีภาพในการเดินทางมีปัญหาทางกฎหมายดังนี้

กรณีเหตุอันสมควรตามมาตรา 161 มีขอบเขตเพียงใด ผู้เขียนเห็นว่า มาตรา 67(3) ประกอบมาตรา 161 ได้วางหลักการว่า ลูกหนี้ล้มละลายจะออกไปนอกราชอาณาจักรไม่ได้ เว้นแต่

ศาลหรือเจ้าพนักงานพิทักษ์ทรัพย์จะอนุญาตเป็นหนังสือ และถ้าจะย้ายที่อยู่ ต้องแจ้งศาลที่อยู่ใหม่เป็นหนังสือให้เจ้าพนักงานพิทักษ์ทรัพย์ทราบภายในเวลาอันสมควร หากฝ่าฝืนโดยไม่มีข้อแก้ตัวอันสมควร มีความผิดต้องระวางโทษปรับไม่เกินหนึ่งร้อยบาท หรือจำคุกไม่เกินสองเดือน หรือทั้งปรับทั้งโทษ บทบัญญัติดังกล่าวเป็นการก่อให้เกิดโอกาสที่จะให้มีการใช้ดุลพินิจอย่างกว้างขวางไม่มีขอบเขตที่ชัดเจน กฎหมายที่จำกัดเสรีภาพของบุคคลนั้นต้องมีขอบเขตชัดเจนแน่นอน

5.2 ข้อเสนอแนะ

ผู้เขียนขอเสนอแนะแนวทางดังนี้

5.2.1 ปัญหาการจำกัดสิทธิในทรัพย์สินของบุคคลล้มละลาย

1) กรณีที่บุคคลล้มละลายตกเป็นผู้ต้องหาหรือจำเลย เมื่อประสงค์จะยื่นขอปล่อยตัวชั่วคราวโดยมีประกันและหลักประกัน

ควรบัญญัติเพิ่มเติมให้ศาลหรือเจ้าพนักงานพิทักษ์ทรัพย์มีคำสั่งอนุญาตให้ลูกหนี้จ่ายจากเงินที่ลูกหนี้ได้มาในระหว่างล้มละลายหรือสามารถนำทรัพย์สินในคดีล้มละลายมาเป็นประกันหรือหลักประกันเมื่อลูกหนี้ร้องขอ โดยถือเป็นค่าใช้จ่ายที่จำเป็นแก่การดำรงชีพของบุคคลล้มละลายอันสมควรแก่ฐานะานุรูป และเป็นสิทธิในกระบวนการยุติธรรมของบุคคลล้มละลายที่จะได้รับการประกันตัวชั่วคราว อันจะเป็นการคุ้มครองสิทธิของบุคคลล้มละลายมากขึ้นและเป็นไปตามเจตนารมณ์ของรัฐธรรมนูญ

โดยกำหนดให้ลูกหนี้ที่ตกเป็นผู้ต้องหาหรือจำเลย อาจยื่นคำร้องเพื่อประสงค์จะยื่นขอปล่อยตัวชั่วคราวโดยมีประกันและหลักประกัน ก็ให้มีอำนาจกระทำได้โดยไม่ต้องขอความยินยอมจากเจ้าพนักงานพิทักษ์ทรัพย์

2) กรณีถูกจำกัดสิทธิในการรับสินเชื่อ

การรับสินเชื่อจากผู้อื่นมีจำนวนตั้งแต่หนึ่งร้อยบาทขึ้นไปนั้นเป็นจำนวนที่ดำเนินไปไม่เหมาะสมกับสภาพเศรษฐกิจและสังคมปัจจุบันเมื่อเทียบกับอัตราโทษที่บุคคลล้มละลายจะได้รับและเมื่อเทียบกับต่างประเทศ

ควรแก้ไขใหม่โดยกำหนดว่า รับสินเชื่อจากผู้อื่นมีจำนวนตั้งแต่หนึ่งหมื่นบาทขึ้นไป

3) กรณีที่บุคคลล้มละลายต้องการทำประกันชีวิต หรือการทำประกันสังคม ซึ่งเป็นเรื่องคุ้มครองสุขภาพของบุคคลล้มละลายที่ไม่ใช่การออม จะทำได้หรือไม่

ผู้เขียนมีข้อเสนอแนะว่า ควรจะให้บุคคลล้มละลายมีสิทธิในการทำสัญญาประกันชีวิตหรือประกันสังคมซึ่งเป็นเรื่องคุ้มครองสุขภาพของบุคคลล้มละลายที่อาจจะเกิดจากอุบัติเหตุ

หรือโรค ที่ไม่ใช่การออม เมื่อบุคคลล้มละลายต้องการด้วย อันจะเป็นผลดีต่อลูกหนี้ที่จะได้รับการรักษาพยาบาลที่เหมาะสมและได้รับมาตรฐาน โดยไม่ต้องไปยื่นคำร้องขออนุญาตให้บุคคลล้มละลายจ่ายจากเงินที่ลูกหนี้ได้มาในระหว่างล้มละลายอันจะเป็นผลดีต่อกองทรัพย์สินของลูกหนี้ที่จะนำไปชำระหนี้ให้แก่เจ้าหนี้ที่ไม่ลดลงเพราะค่ารักษาพยาบาลดังกล่าว

5.1.2 การจำกัดสิทธิของพลเมือง

ควรรนำหลักการของกติการะหว่างประเทศว่าด้วยสิทธิพลเมืองและสิทธิทางการเมือง การคุ้มครองศักดิ์ศรีของลูกหนี้ของประเทศสหรัฐอเมริกาและหลักแห่งความได้สัดส่วนมาเป็นแนวความคิดในการแก้ไข โดยแก้ไขจากเดิมที่บัญญัติว่า “จำกัดสิทธิบุคคลล้มละลายหรือเคยเป็นบุคคลล้มละลายทุจริต” เปลี่ยนเป็นบัญญัติว่า “จำกัดสิทธิเฉพาะเคยเป็นบุคคลล้มละลายทุจริต” เพื่อแยกประเภทของบุคคลล้มละลายทุจริตและบุคคลล้มละลายทุจริตออกจากกันให้ชัดเจนยิ่งขึ้น

การจำกัดสิทธิเฉพาะบุคคลล้มละลายทุจริตไม่ถือว่ากระทบกระเทือนถึงแก่นหรือสาระสำคัญของสิทธิแห่งความเสมอภาคหรือสิทธิที่จะไม่ถูกเลือกปฏิบัติโดยไม่เป็นธรรม ด้วยเหตุที่บุคคลล้มละลายทุจริตเป็นผู้กระทำให้ตนต้องอยู่ในสถานะบุคคลล้มละลายทุจริต เพราะความทุจริตของตน ทำให้กลายเป็นบุคคลที่ไม่น่าเชื่อถือ เป็นบุคคลที่มีพฤติกรรมไม่เหมาะสม เป็นบุคคลที่ทุจริตหลอกลวง การเลือกปฏิบัติต่อบุคคลล้มละลายที่ทุจริตเป็นการเหมาะสมและสอดคล้องกับหลักความได้สัดส่วน โดยเฉพาะอย่างยิ่งไม่ได้เป็นการจำกัดสิทธิและเสรีภาพของบุคคลล้มละลายทั้งหมด โดยเป็นการจำกัดเฉพาะแต่บุคคลล้มละลายทุจริตเท่านั้น

5.1.3 การจำกัดสิทธิในการประกอบอาชีพ

ควรรนำหลักการห้ามเลือกปฏิบัติต่อบุคคลโดยไม่เป็นธรรมเพราะเหตุแห่งความแตกต่างในเรื่องสถานะของบุคคลตาม มาตรา 30 วรรคสาม ของรัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทย พุทธศักราช 2550 หลักการคุ้มครองศักดิ์ศรีของลูกหนี้ของประเทศสหรัฐอเมริกาและหลักแห่งความได้สัดส่วนมาเป็นแนวความคิดในการแก้ไขมาตรการในการจำกัดสิทธิในการประกอบอาชีพการรับราชการ โดยแก้ไขจากเดิมที่บัญญัติว่า “จำกัดสิทธิบุคคลล้มละลายหรือเคยเป็นบุคคลล้มละลายทุจริตเป็นบุคคลต้องห้ามมิให้เข้ารับราชการหรือต้องออกจากราชการ” เปลี่ยนเป็นบัญญัติว่า “จำกัดสิทธิเฉพาะเคยเป็นบุคคลล้มละลายทุจริตเป็นบุคคลต้องห้ามมิให้รับราชการหรือต้องออกจากราชการ” เพื่อแยกประเภทของบุคคลล้มละลายทุจริตและบุคคลล้มละลายทุจริตออกจากกันให้ชัดเจนยิ่งขึ้น เช่น พระราชบัญญัติระเบียบข้าราชการพลเรือน พุทธศักราช 2551 มาตรา 36 แก้ไขใหม่เป็น มาตรา 36 บัญญัติว่า “ผู้ที่เข้ารับราชการเป็นข้าราชการพลเรือนต้องมีคุณสมบัติทั่วไปและไม่มีลักษณะต้องห้ามดังต่อไปนี้

(6) เคยเป็นบุคคลล้มละลายทุจริต”

ดังนั้นการจำกัดสิทธิเฉพาะบุคคลล้มละลายทุจริตไม่ถือว่ากระทบกระเทือนถึงแก่นหรือสาระสำคัญของสิทธิแห่งความเสมอภาคหรือสิทธิที่จะไม่ถูกเลือกปฏิบัติโดยไม่เป็นธรรม ด้วยเหตุที่บุคคลล้มละลายทุจริตเป็นผู้กระทำให้ตนต้องอยู่ในสถานะบุคคลล้มละลายทุจริต เพราะความทุจริตของตน ทำให้กลายเป็นบุคคลที่ไม่น่าเชื่อถือ เป็นบุคคลที่มีพฤติกรรมไม่เหมาะสม เป็นบุคคลที่ทุจริตหลอกลวง การเลือกปฏิบัติต่อบุคคลล้มละลายที่ทุจริตเป็นการเหมาะสม โดยเฉพาะอย่างยิ่งไม่ได้เป็นการจำกัดสิทธิและเสรีภาพของบุคคลล้มละลายทั้งหมด

5.1.4 การจำกัดเสรีภาพในการเดินทาง

ควรมีการเพิ่มเติมบทบัญญัติของมาตรา 161 แห่งพระราชบัญญัติล้มละลาย พุทธศักราช 2483 เนื่องจากบทบัญญัติดังกล่าวเป็นการก่อให้เกิดโอกาสที่จะให้มีการใช้ดุลพินิจอย่างกว้างขวางไม่มีขอบเขตที่ชัดเจน กฎหมายที่จำกัดเสรีภาพของบุคคลนั้นต้องมีขอบเขตชัดเจนแน่นอน โดยอาจกำหนดว่า เหตุอันสมควรในการออกนอกราชอาณาจักรได้ เช่นกรณีใด เพื่อให้ประชาชนทราบว่ากฎหมายดังกล่าวต้องการจำกัดเสรีภาพในเรื่องใดบ้าง โดยกำหนดเงื่อนไขมาตรา 64 เหตุอันสมควรตามวรรคหนึ่งได้แก่

- 1) การประกอบอาชีพ
- 2) การเยี่ยมผู้สืบสันดาน บุพการี คู่สมรส หรือญาติ
- 3) การรักษาพยาบาลที่ต้องอาศัยแพทย์ผู้เชี่ยวชาญเฉพาะด้าน
- 4) เหตุอันสมควรอื่น

ข้อเสนอแนะทั้งหลายดังกล่าวข้างต้น ผู้เขียนเห็นว่า จะทำให้สิทธิและเสรีภาพของบุคคลล้มละลายได้รับการรับรองและคุ้มครองมากขึ้นและส่งผลให้เป็นไปตามเจตนารมณ์ของรัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทย พุทธศักราช 2550